

УДК 34.096

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДАПТАЦІЇ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ ДЛЯ СПРИЙНЯТТЯ ОСОБАМИ З ВАДАМИ СЛУХУ

Ганна КРАСНОСТУП,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
заступник начальника управління розвитку інформаційної сфери та європейської інтеграції –
начальник відділу законопроектної роботи Державного комітету телебачення і радіомовлення України,
головний науковий співробітник наукового відділу теорії та історії інформаційного права
Науково-дослідного інституту інформатики і права
Національної академії правових наук України

SUMMARY

The article analyzes the current state of the legal regulation of public relations to ensure the adaptation of audio-visual products for the perception of persons with hearing disabilities, the circle of issues requiring urgent solution to the state level. Studied the international experience of legal regulation of subtitling and translation into sign language audio-visual products, under which prepared proposals for amendments to existing legislation to ensure the right of persons with hearing disabilities to information.

Key words: public policy, legal regulation, television, subtitling, translation into sign language.

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано наявний стан правового регулювання суспільних відносин щодо забезпечення адаптації аудіовізуального продукту для сприйняття особами з вадами слуху, визначено коло питань, які потребують нагального вирішення на державному рівні. Досліджено міжнародний досвід правового регулювання забезпечення субтитрування й перекладу жестовою мовою аудіовізуального продукту, на підставі якого підготовлено пропозиції щодо внесення змін до чинних законодавчих актів у частині забезпечення права осіб із вадами слуху на інформацію.

Ключові слова: державна політика, правове регулювання, телебачення, субтитрування, переклад жестовою мовою.

Постановка проблеми. В Україні кількість осіб з інвалідністю становить 2 788 226 осіб, або 6,1% від загальної кількості населення нашої держави [1]. Україна ратифікувала Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про права інвалідів [2], відтак державна інформаційна політика має орієнтуватися на посилення соціального захисту й підтримку людей з інвалідністю.

Ст. 34 Конституції України передбачено, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [3].

Водночас необхідно зауважити, що для людей з інвалідністю в Україні, особливо для осіб із вадами слуху та зору, дуже актуальними є проблеми, пов'язані з доступом до інформації в доступному для них форматі. Це підтверджується також і результатами проведеного Державною установою «Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Мінсоцполітики України» у 2010 р. соціологічного опитування. Зокрема, для людей із порушенням слуху дуже важливим є бар'єр «я не можу користуватися телевизором через відсутність сурдоперекладу телепрограм». На наявності цього бар'єру наголосило майже 90% респондентів [1].

Пунктом 7 ст. 1 Указу Президента України «Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями» від 19 травня 2011 р. № 588 Кабінету Міністрів України було доручено вжити заходів щодо розширення застосування у сфері освіти дактильно-жестової мови як засобу спілкування інвалідів із вадами слуху, забезпечити доступ таких осіб до засобів масової інформації через субтитрування та здійснення сурдоперекладу дактильно-жестовою мовою інформаційних і

тематичних телепрограм, кіно- та відеофільмів [4]. Тобто, державою на законодавчому рівні визнано дактильно-жестову мову (далі – жестова мова) як засіб міжособистісного спілкування осіб із вадами слуху.

Водночас ст. 23 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» визначено, що телерадіоорганізації (незалежно від форми власності й відомчого підпорядкування) забезпечують субтитрування або переклад жестовою мовою офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України [5]. Проте зазначені вимоги Закону на сьогодні не виконуються.

Пунктом 2 Плану заходів щодо поліпшення доступу до інформації осіб із вадами слуху шляхом субтитрування й сурдоперекладу, затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2009 р. № 209 (із змінами, унесеними Постановою Кабінету Міністрів України від 25 липня 2012 р. № 659), Державному комітету телебачення і радіомовлення України було передбачено забезпечити внесення змін до Законів України: «Про телебачення і радіомовлення» та «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення» – щодо визначення в обсязі добового телевізійного мовлення частки програм, доступних для сприйняття особами з вадами слуху; урахування під час проведення серед телерадіоорганізацій конкурсу на отримання ліцензії на мовлення намірів телерадіоорганізацій щодо здійснення субтитрування або сурдоперекладу телевізійної продукції [6].

У зв'язку з цим виникла необхідність у підготовці законопроекту щодо внесення змін до деяких Законів України щодо вдосконалення доступу осіб із вадами слуху до інформації.

Актуальність теми дослідження зумовлюється тим, що на сьогодні не існує монографічних досліджень, спрямованих на вдосконалення правового регулювання суспільних відносин щодо забезпечення адаптації аудіовізуального продукту для сприйняття особами з вадами слуху.

Науковій проблемі організаційно-правового забезпечення належного доступу осіб із вадами слуху до інформації приділяли увагу О. Большакова, Т. Веремчук, Д. Котляр, С. Кульбіда, Л. Мудрак, К. М'ясникова, С. Остапа та інші. Водночас потребує додаткового дослідження й висвітлення питання щодо шляхів удосконалення законодавства, яке регулює відносини у сфері доступу до інформації осіб із вадами слуху.

Метою статті є здійснення аналізу державної політики щодо забезпечення належного доступу осіб із вадами слуху до аудіовізуальної інформації, а також підготовка рекомендацій, спрямованих на вдосконалення правового регулювання суспільних відносин щодо забезпечення адаптації аудіовізуального продукту для сприйняття такими особами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною проблемою осіб із вадами слуху є інформаційний вакуум і порушення права на отримання інформації, що повинна подаватися доступним їм шляхом за допомогою візуалізації (субтитрів, перекладу жестовою мовою).

Відповідно до ст. 21 Конвенції Організації Об'єднаних Націй про права інвалідів, держави-учасниці вживають усіх належних заходів для забезпечення того, щоб інваліди могли користуватися правом на свободу висловлення думки та переконань, зокрема свободу шукати, отримувати й поширювати інформацію та ідеї нарівні з іншими, користуючись за власним вибором усіма формами спілкування, визначеними в ст. 2 цієї Конвенції, зокрема шляхом: а) забезпечення інвалідів інформацією, призначеною для широкої публіки, у доступних форматах і з використанням технологій, що враховують різні форми інвалідності, своєчасно й без додаткової плати; б) прийняття й сприяння використанню в офіційних відносинах жестових мов, абетки Брайля, підсилювальних і альтернативних способів спілкування та всіх інших доступних способів, методів і форматів спілкування за вибором інвалідів; в) активного спонукання приватних підприємств, що надають послуги широкій публіці, зокрема через Інтернет, до надання інформації й послуг у доступних і придатних для інвалідів форматах; г) спонукання засобів масової інформації, зокрема тих, що надають інформацію через Інтернет, до перетворення своїх послуг на доступні для інвалідів; е) визнання й заохочення використання жестових мов [7].

Крім того, згідно з Додатком XXXVII до глави 15 «Політика з питань аудіовізуальної галузі» Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, протягом 2 років із дати набрання чинності Угодою Україна зобов'язується поступово наблизити своє законодавство до законодавства Європейського Союзу (далі – ЄС): Європейської конвенції про транскордонне телебачення 1989 р.; Директиви 2007/65/ЄС щодо аудіовізуальних медіа послуг [8]. Відповідно до ст. 7 цієї Директиви, держави-члени заохочують провайдерів медіапослуг під їхньою юрисдикцією до поступового забезпечення доступності їхніх послуг для осіб із вадами зору або слуху.

Законом України «Про телебачення і радіомовлення» [9], який регулює відносини, що виникають у сфері теле-

візійного та радіомовлення на території України, не передбачено обов'язку телерадіоорганізацій забезпечувати субтитрування або переклад жестовою мовою офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм.

Водночас, відповідно до ст. 3 вказаного Закону, законодавство України про телебачення і радіомовлення складається з Конституції України, Закону України «Про інформацію», цього Закону, Законів України: «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про телекомунікації», «Про радіочастотний ресурс України», міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У цьому переліку відсутні посилання на Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

Тому до внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» відсутні правові підстави щодо встановлення рішенням Уряду частки обсягу програм і передач, які необхідно супроводжувати перекладом жестовою мовою та/або субтитруванням.

Крім того, жодним нормативно-правовим актом не передбачено запровадження для осіб із вадами слуху обов'язкового субтитрування або перекладу жестовою мовою (сурдоперекладу) передвиборчої агітації на телебаченні.

Ураховуючи наведене та з метою усунення правових колізій у законодавстві у сфері телебачення й радіомовлення, для реалізації ст. 23 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» необхідно невідкладно внести відповідні зміни до чинного законодавства України.

Відповідно до очікуваних результатів Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів на період до 2020 року», затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2012 р. № 706 [10], до 2015 р. має бути забезпечено доступність для сприйняття особами з ураженнями органів слуху продукції телерадіоорганізацій до 15%, до 2018 р. – до 35%, до 2020 р. – 50%.

2015 р. минає, проте зобов'язання щодо поступового забезпечення доступності аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху не виконано. У зв'язку з цим, у наукових колах і серед медіаюристів триває жвава дискусія щодо шляхів розв'язання цієї проблеми.

На вирішення порушеного питання були спрямовані два законопроекти, подані в різні роки, а саме: «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення доступу осіб з вадами слуху до інформації» (від 01.07.2010 р. реєстр. № 6618), поданий Кабінетом Міністрів України; «Про внесення змін до статей 43 та 49 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (від 11.03.2011 р. реєстр. № 8214), поданий народними депутатами України Ю. Стецем, О. Абдуліним, В. Уколовим.

Головна різниця між цими законопроектами полягала у визначенні суб'єктів (телекомпаній залежно від форм власності), які мають здійснювати відповідну адаптацію. Урядовим Законопроектом, відповідно до ст. 23 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», пропонувалося визначити, що телерадіоорганізації (незалежно від форми власності й відомчого підпорядкування) мають забезпечувати субтитрування або переклад жестовою мовою аудіовізуального продукту. Згідно із Законопроектом, унесеним народними депутатами України, лише державні та комунальні телекомпанії пропонувалося зобов'язати здійснювати інформаційне мовлення в частині

Таблица

Країна	Загальні положення	Більш конкретні правила/практична реалізація
Австрія		<p>Суспільне мовлення: вимоги доступності стосуються суспільно-політичних програм, у тому числі онлайн послуг (із субтитрами й аудіоописом).</p> <p>Фінансові стимули для кіновиробництва – у вигляді можливості підвищення ставок підтримки доступних версій аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху. *Комерційне мовлення: усі аудіовізуальні медіапослуги повинні поступово стати доступними для осіб із вадами слуху.</p>
Бельгія	<p>Консультативний комітет (Advisory Committee to the CSA) уповноважений підготувати й унести поправки до правил, що стосуються, серед іншого, доступності аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху. Регулювання подано й затверджено Урядом. На сьогодні немає ініціатив цій галузі.</p>	<p>Суспільне мовлення: особливі зобов'язання – надавати доступ до програм особам із вадами слуху (субтитри, переклад жестовою мовою). 80% телевізійних програм мають субтитри.</p> <p>Комерційне мовлення: повне субтитрування новинних програм з устанавленням обмежень за часом (часові квоти для аудіоопису, перекладу жестовою мовою та субтитрів).</p> <p>Державна підтримка вечірніх новини із субтитрами: регіональні телевізійні та комерційні компанії.</p>
Болгарія		<p>Лінійні й нелінійні послуги: вимоги щодо доступності встановлені рішенням регуляторного органу від 08.12.2008 р. (субтитри, переклад жестовою мовою, аудіоопис).</p> <p>Суспільне мовлення: програми з перекладом жестовою мовою раз в день і спеціальні програми для осіб із вадами слуху.</p> <p>Комерційне мовлення: вимога щодо доступності ліцензійних зобов'язань. Новинні програми з перекладом жестовою мовою.</p>
Великобританія	<p>Розділи 303–305 Закону про комунікації 2003 р. передбачають готовність підвищувати доступність мовлення для осіб із вадами слуху та зору, а також гарантії незмінно високих стандартів цих послуг.</p>	<p>Лінійні послуги:</p> <p>Національний регулятор (Ofcom) на сьогодні вимагає від 72 каналів із частиною аудиторії 0,05% або більше наступної адаптації контенту протягом 10 років:</p> <ul style="list-style-type: none"> 80% – субтитрування; 10% – аудіосупровід; 5% – переклад жестовою мовою. <p>Мовники з аудиторією менше ніж 1% мають забезпечити 30 хвилин перекладу жестовою мовою програм або вжити альтернативні заходи, запропоновані регулятором. Більшість мовників прийняли рішення фінансувати “British Sign Language Television Trust”, який здійснює переклад жестовою мовою програм регіонального кабельного телебачення.</p> <p>BBC додатково передбачило переклад жестовою мовою та аудіосупровід програм.*Відео на замовлення: BBC і Канал 4 забезпечують субтитрування програм на замовлення.</p>
Греція		<p>Суспільне мовлення: запровадження субтитрів та обов'язкової адаптації аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху незалежно від природи програм (інформаційні й неінформаційні).</p> <p>Комерційне мовлення: обов'язкові субтитри.</p> <p>Постачальники нелінійних послуг: субтитри в перекладі з грецької як мінімум 20% із їхнього каталогу.</p>
Данія		<p>Суспільне мовлення: публічні зобов'язання щодо адаптації аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху.</p>
Естонія		<p>Суспільне мовлення: щоденні новини забезпечуються перекладом жестовою мовою.</p> <p>Провайдери аудіовізуальних медіа-послуг: мають зробити послуги доступними для осіб із вадами слуху та зору (субтитри, переклад жестовою мовою, окремі аудіоканали, телетекст та інші супутні послуги). Мають зобов'язання подавати кожні два роки звіти з порушеного питання.</p>
Ірландія	<p>Розділом 43 (1) (c) Закону 2009 р. передбачено розробку правил, що вимагають від ірландських телевізійних мовників забезпечувати доступність аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху.</p> <p>Цю вимогу також відображено у ст. 53 Закону про інвалідність 2005 р.</p>	<p>Лінійні послуги: адаптація близько 70% послуг.</p> <p>Послуги на замовлення: добровільний Кодекс поведінки на вимогу аудіовізуальних засобів масової інформації містить зобов'язання поступово зробити ці послуги доступними.</p>

Испания		Суспільне мовлення: 90% програм із субтитрами. Комерційне мовлення: 75% програм із субтитрами
Кіпр		Провайдери аудіовізуальних медіа-послуг: поступова доступність для осіб із вадами слуху. Лінійні послуги: адаптація для осіб із вадами слуху новин не менше ніж 5 хвилин (між 18.00–22.00 год.).* Провайдери аудіовізуальних медіапослуг: збільшення частки програм, доступних для осіб із вадами слуху та зору щонайменше на 5% у додаток до випусків новин.
Латвія	Ст. 24.5 Закону про електронні засоби масової інформації вимагає від ЗМІ під час розробки кодексів професійної етики передбачати заходи, спрямовані на розширення доступності їхніх послуг для осіб із вадами слуху.	Аудіовізуальні медіапослуги повинні бути доступними для осіб із вадами слуху та зору. Суспільне мовлення: щоденні новини з перекладом жестовою мовою.
Литва	Загальне зобов'язання гарантувати доступ до публічної інформації особам із вадами слуху та зору.	Суспільне мовлення: програми для осіб із вадами слуху та зору у пропорції, що має встановлюватися регулятором. Фінансування державної допомоги: для культурних і освітніх проєктів, спрямованих на адаптацію інформації культурного й освітнього характеру для осіб із вадами слуху та зору.
Люксембург	Конвенція про публічну службу вимагає від усіх сторін ужиття всіх можливих заходів щодо забезпечення доступності їхніх послуг для осіб із вадами слуху та зору.	Телевізійні новини національною мовою повинні супроводжуватися субтитрами.
Мальта	Закон про мовлення закликає аудіовізуальні засоби масової інформації зробити свої послуги доступними для осіб із вадами слуху.	Лінійні послуги: Суспільне мовлення: збільшення доступності, зокрема для новин і програм про поточні події.
Нідерланди		Лінійні послуги: Суспільне мовлення: субтитри в розмірі 95% від програм і заходи щодо адаптації аудіовізуального продукту для осіб із вадами зору. Національне комерційне мовлення: субтитри в розмірі 50% від програм і заходи щодо адаптації аудіовізуального продукту для осіб із вадами зору.
Німеччина	Декларація протоколу 15 до Міжнародної угоди про телерадіомовлення. Німецькі мовники повинні, наскільки можна, надавати додаткові безбар'єрні послуги.	Лінійні послуги: Суспільне та комерційне мовлення: установлені законом субтитри й вставка перекладу жестовою мовою.
Польща		Лінійні послуги: вимоги доступності для осіб із вадами слуху та зору за допомогою аудіоопису, субтитрів і перекладу жестовою мовою (щоквартально не менше ніж 10% від часу передач).
Португалія		Лінійні й нелінійні послуги: Пункт 3 ст. 44 багаторічного плану, складеного регулятором (ERC), містить комплекс зобов'язань, що стосуються вимог доступності лінійних послуг і телебачення на замовлення. Більш суворі правила встановлено для суспільного мовника.
Румунія	Закон про засоби масової інформації заохочує суб'єктів надання аудіовізуальних послуг забезпечувати доступність їхнього аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху та зору.	Лінійні послуги: субтитри з додатковими інструментами для новинних програм. Суспільне мовлення: субтитри від 17,3% програм.
Словаччина		Лінійні послуги: субтитри з додатковими інструментами для новинних програм. Суспільне мовлення: адаптація 25% усіх ефірних програм. Телевізійні програми: 10% від усіх програм супроводжуються закритими або відкритими субтитрами й/або перекладом жестовою мовою і 3% – супроводжуються голосовими коментарями для осіб із вадами зору. При цьому провайдери повинні чітко вказати на всі доступні для осіб із вадами слуху та зору програми.
Словенія	Суспільне мовлення має гарантувати доступ осіб з вадами слуху та зору до своїх передач.	Забезпечується фінансова державна допомога у сфері виробництва та ефірного мовлення та аудіовізуальних засобів масової інформації, призначених для осіб з вадами слуху та зору.

Угорщина	Закон про засоби масової інформації зобов'язує провайдерів медійних сервісів поступово зробити їхні програми доступними для осіб із вадами слуху.	Суспільне мовлення й важливі комерційні канали: поступова доступність оголошень органів державної влади, новин і політичних інформаційних програм, а також кінематографічних робіт (субтитри або переклад жестовою мовою). Для кінематографічних творів і програм, вироблених для осіб із вадами слуху, денна квота адаптації аудіовізуального продукту становить не менше ніж 4 годин (мають досягти 100% до 2015 р.).
Фінляндія	Закон про телебачення і радіомовлення (744/1998), доповнено рішенням Уряду.	Суспільне мовлення: дубляж або субтитри, необхідні для іноземних програм, а також субтитри для програм фінською та шведською мовами. Поступове збільшення квот – до 2016 р. до 100%. Усі мовники: загальна вимога в ліцензіях на право мовлення щодо забезпечення субтитрами програм іноземними мовами.
Франція	Ст. ст. 28, 33-1 і 53 Закону від 30.09.1986 р.	Лінійні послуги: Суспільне мовлення й основні комерційні канали: субтитрування всіх програм і частка програм для осіб із вадами зору. Інші канали: менш суворі правила. Нелінійні послуги: рекомендації щодо доступності програм для осіб із вадами слуху та зору.
Чеська Республіка		Суспільне мовлення: не менше ніж 70% програм мають містити закриті або відкриті субтитри чи переклад жестовою мовою або синхронний переклад щонайменше 2% програм. Принаймні 10% програм повинні бути доступними для осіб із вадами зору. Комерційне мовлення: не менше ніж 15% від програм мають бути доступними для осіб із вадами слуху (закриті або відкриті субтитри) і не менше ніж 2% – для осіб із вадами зору для національних каналів. Послуги на замовлення: там, де це практично можливо, щоб гарантувати, що програми мають відкриті або закриті субтитри або синхронний переклад жестовою мовою і звукову доріжку, призначену для осіб із вадами зору (за наявності).
Швеція		Лінійні послуги: Суспільне мовлення: субтитрування всіх програм. Найбільший у країні комерційний канал TV4: поступово має покращити адаптацію аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху та зору. Із 01.07.2015 р. по 30.06.2016 р.: звук (90%), зображення (3%). Інші комерційні канали мають загальні зобов'язання сприяти доступності контенту для осіб із вадами слуху та зору.
Фінляндія	Закон про телебачення і радіомовлення (744/1998), доповнено рішенням Уряду.	Суспільне мовлення: дубляж або субтитри, необхідні для іноземних програм, а також субтитри для програм фінською та шведською мовами. Поступове збільшення квот – до 2016 р. до 100%. Усі мовники: загальна вимога в ліцензіях на право мовлення щодо забезпечення субтитрами програм іноземними мовами.
Франція	Ст. ст. 28, 33-1 і 53 Закону від 30.09.1986 р.	Лінійні послуги: Суспільне мовлення й основні комерційні канали: субтитрування всіх програм і частка програм для осіб із вадами зору. Інші канали: менш суворі правила. Нелінійні послуги: рекомендації щодо доступності програм для осіб із вадами слуху та зору.
Чеська Республіка		Суспільне мовлення: не менше ніж 70% програм мають містити закриті або відкриті субтитри чи переклад жестовою мовою або синхронний переклад щонайменше 2% програм. Принаймні 10% програм повинні бути доступними для осіб із вадами зору.*Комерційне мовлення: не менше ніж 15% від програм мають бути доступними для осіб із вадами слуху (закриті або відкриті субтитри) і не менше ніж 2% – для осіб із вадами зору для національних каналів. Послуги на замовлення: там, де це практично можливо, щоб гарантувати, що програми мають відкриті або закриті субтитри або синхронний переклад жестовою мовою і звукову доріжку, призначену для осіб із вадами зору (за наявності).
Швеція		Лінійні послуги: Суспільне мовлення: субтитрування всіх програм. Найбільший у країні комерційний канал TV4: поступово має покращити адаптацію аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху та зору. Із 01.07.2015 р. по 30.06.2016 р.: звук (90%), зображення (3%). Інші комерційні канали мають загальні зобов'язання сприяти доступності контенту для осіб із вадами слуху та зору.

телевізійних новин субтитрування і/або перекладом жестовою мовою.

Тобто, головна дискусія серед суб'єктів законодавчої ініціативи точилася навколо двох питань: визначення відсотка обов'язкової адаптації аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху та визначення кола суб'єктів (телекомпаній залежно від форм власності), які мають здійснювати відповідну адаптацію.

12 січня 2012 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до статей 43 та 49 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» в редакції, запропонованій народними депутатами України. Проте Президент України застосував до нього право вето. У пропозиціях Президента України [11] було зазначено, що Законом України, що надійшов на підпис, визначається занадто обмежений (порівняно із нормою ст. 23 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні») перелік аудіовізуального продукту, який має бути адаптований для сприйняття особами з вадами слуху, і встановлюється зовсім незначна кількість телекомпаній, на яких покладається обов'язок здійснювати таку адаптацію (32 телерадіоорганізації із 1 300 телекомпаній).

У зв'язку з цим Президентом України було запропоновано передбачити в Законі України положення, згідно з якими телерадіоорганізації (незалежно від форми власності й підпорядкування) зобов'язані здійснювати субтитрування або переклад жестовою мовою офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм у порядку та на умовах, визначених Кабінетом Міністрів України. Проте 07 червня 2012 р. Парламент України не підтримав цю пропозицію Президента України й відхилив Закон.

На жаль, із 2012 р. питання забезпечення доступу осіб із вадами слуху до аудіовізуальної інформації належним чином не вирішено. На окремих телеканалах наявний переклад жестовою мовою, однак такі програми виходять у той час, коли більшість і людей перебуває на роботі. До того ж не всі фільми та серіали мають субтитри.

Відповідно до Звіту Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2014 р., обсяг дитячих передач, озвучених українською мовою, становить 50% (з урахуванням субтитрування), російською мовою – 50%. Окрім того, частка субтитрованих передач, розрахованих на дитячу аудиторію, в ефірі загальнонаціональних телеканалів становила лише 1% від загального обсягу. Трансляції передач із перекладом жестовою мовою не зафіксовано взагалі [12]. Тому на сьогодні край необхідно вдосконалити правове регулювання відповідних суспільних відносин.

З метою підготовки пропозицій щодо забезпечення доступу до аудіовізуальної інформації осіб із вадами слуху, потрібно розглянути кращі європейські практики щодо правового регулювання порушеного питання. На підставі аналізу матеріалів [13; 14; 15] було складено порівняльну таблицю, яка дає змогу проілюструвати стан адаптації аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху в країнах Європи.

З огляду на наведене врахування досвіду більшості європейських країн щодо правового регулювання адаптації аудіовізуального продукту для осіб із вадами слуху буде корисним для України.

На сьогодні триває підготовка урядового проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо поліпшення доступу до інформації осіб з вадами слуху» [16], який оприлюднено на офіційному веб-сайті Державного комітету телебачення і радіомовлення України.

Реалізація вказаного законопроекту передбачатиме підготовку проекту урядового рішення про затвердження порядку субтитрування або перекладу жестовою мовою офіційних повідомлень, кіно-, відеофільмів, передач і програм.

Висновки. Дотримання принципу свободи слова та вираження поглядів, забезпечення доступу осіб із вадами слуху до інформації є однією з передумов стабільного розвитку українського суспільства на засадах демократії.

У процесі реалізації державної інформаційної політики потрібно враховувати важливість забезпечення рівного доступу громадян до інформації. Особливе значення має гарантування державою забезпечення рівного доступу осіб із вадами слуху до всіх телевізійних програм.

Необхідно на законодавчому рівні запровадити обов'язковий переклад жестовою мовою або субтитрування ранкових і вечірніх новин, політичних дебатів, дитячих програм, забезпечувати всі повідомлення про суспільно значущі події субтитрами або перекладом жестовою мовою.

Зважаючи на особливу вразливість дитячої аудиторії з вадами слуху, яка часто є не підготовленою до читання рухомих рядків, на законодавчому рівні необхідно гарантувати забезпечення перекладом жестовою мовою дитячих передач та іншої аудіовізуальної продукції, розрахованої на дитячу аудиторію.

Список використаної літератури:

1. Про становище осіб з інвалідністю в Україні : Національна доповідь Міністерства соціальної політики України, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : mlsr.kmu.gov.ua/document/174635/1.doc.
2. Про ратифікацію Конвенції про права інвалідів і Факультативного протоколу до неї : Закон України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI // Відомості Верховної Ради УРСР. – 2010. – № 9. – Ст. 77. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1767-17>.
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
4. Про заходи щодо розв'язання актуальних проблем осіб з обмеженими фізичними можливостями : Указ Президента України від 19 травня 2011 р. № 588 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 16. – Ст. 741. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/588/2011>.
5. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 21. – Ст. 252. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.
6. Про затвердження плану заходів щодо поліпшення доступу до інформації осіб з вадами слуху шляхом субтитрування і сурдоперекладу : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2009 р. № 209 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/209-2009-%D1%80>.
7. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права інвалідів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
8. Директива № 2007/65/ЄС від 11 грудня 2007 р. про аудіовізуальні медіа-послуги, що вносить зміни та доповнення до Директиви Ради № 89/552/ЄС про координацію деяких положень, визначених законодавством, нормативно-правовими чи адміністративними актами в державах-членах щодо

ведення телерадіомовної діяльності, і скасовані Директивою № 2010/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 10 березня 2010 р. про узгодження деяких положень, встановлених законом, правилами або адміністративними діями у державах-членах, що стосуються надання аудіовізуальних медіа-послуг (Директива про аудіовізуальні медіа-послуги) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://medialaw.org.ua/library/dyrektyva-yevropejskogo-parlamentu-ta-rady-yevropy-2010-13-yes/>.

9. Про телебачення і радіомовлення : Закон України від 21 грудня 1993 р. № 3759-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 18. – Ст. 155. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.

10. Державна цільова програма «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів на період до 2020 року», затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 01 серпня 2012 р. № 706 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 59. – Ст. 2369. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/706-2012-%D0%BF>.

11. Пропозиції Президента України до Закону України «Про внесення змін до статей 43 та 49 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=39869.

12. Звіт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення за 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54345.

13. Остапа С. Скажи що-небудь, щоб я тебе побачив / С. Остапа, Т. Веремчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/media-etika/2011-03-16/61085>.

14. International Policy Fellowship Final Report. Improving Media Access for the Population with Disabled Hearing in Romania and Hungary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.policy.hu/flora/finrese.htm>.

15. Table on transposition of Article 7 of Directive 2010/13/EU (accessibility requirements) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ec.europa.eu/digital-agenda/sites/digital-agenda/files/35_table_2.pdf.

16. Про внесення змін до деяких законів України щодо поліпшення доступу до інформації осіб з вадами слуху : Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=110882&cat_id=80453.